

Πάπισσα Ιωάννα (Εμμανουήλ Ροΐδης)

Η «Πάπισσα Ιωάννα» είναι το πιο διάσημο από τα αφηγηματικά έργα του Εμμανουήλ Ροΐδη και ένα από τα πιο γνωστά μυθιστορήματα της νεοελληνικής λογοτεχνίας, που δημοσιεύτηκε το 1866, με πολλές μεταφράσεις έκτοτε σε ξένες γλώσσες. Με το έργο αυτό ο συγγραφέας έρχεται σε ρήξη με την κρατούσα λογοτεχνική παράδοση, τον ρομαντισμό, και με την ενίσχυση του κύρους της Εκκλησίας.

Η υπόθεση του έργου είναι ένας θρύλος του 9ου αιώνα, αρκετά διαδεδομένος στην Ευρώπη, για μια γυναίκα που κατάφερε να αναρριχηθεί στην ιεραρχία της Ρωμαιοκαθολικής Εκκλησίας και να φτάσει μέχρι και το αξίωμα του Πάπα, προσποιούμενη ότι ήταν άντρας. Ο Ροΐδης είχε πρωτοακούσει την ιστορία στη Γένοβα της Ιταλίας, όταν ήταν παιδί, και επειδή του είχε κάνει μεγάλη εντύπωση, έκανε εκτεταμένη έρευνα σε βιβλιοθήκες στην Αθήνα και στη Γερμανία και συγκέντρωσε πλούσιο υλικό για την περίοδο στην οποία διαδραματίζεται το έργο. Επέμεινε ιδιαίτερα σε αυτή τη διάσταση του μυθιστορήματος, γι' αυτό και το εξέδωσε με τον υπότιτλο «Μεσαιωνική Μελέτη». Και πράγματι το έργο είναι πιστότατο στην απεικόνιση της εποχής του (οι πόλεις, τα ταξίδια, τα μοναστήρια, οι συνήθειες, αποδίδονται με εξαιρετική ακρίβεια).

Το έργο εμφανώς παρουσιάζει τα αρνητικά της Καθολικής Εκκλησίας, αλλά είναι φανερό ότι η κριτική και η απόρριψη απευθύνονται κυρίως στην Ορθόδοξη. Γι' αυτό και οι αντιδράσεις απέναντί του ήταν τόσο έντονες.

Το μυθιστόρημα αυτό θεωρείται το σημαντικότερο από τα έργα του Ροΐδη και ένα από τα σημαντικότερα ελληνικά μυθιστορήματα, το οποίο τελικά αναθεματίστηκε «ως αντιχριστιανικόν και κακόηθες», με την υπ' αριθ. 5688/4-4-1866 εγκύκλιο της Ι. Συνόδου της Εκκλησίας της Ελλάδος, ενώ ο ίδιος ο Ροΐδης διώχθηκε δικαστικά.

Η ΙΕΡΑ ΣΥΝΟΔΟΣ ΤΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ ΤΗΣ ΕΛΛΑΔΟΣ

Προς τους κατά την Επικράτειαν Σεβασμιστάτους Ιεράρχας.

Μυθιστόρημα τι επιγραφόμενον «η Πάπισσα Ιωάννα», εκδοθέν έναγχος ενταύθα υπό Ε. Δ. Ροΐδου, γέμει δυστυχώς πάσης ασεβείας, κακοδοξίας και αισχροτήτος· διότι ο συγγραφεύς αυτού υπό πνεύματος αντιχριστιανικού φερόμενος, και ζηλώσας την δόξαν των κατά καιρούς πολεμίων της Ορθοδόξου ημών πίστεως, ου μόνον δόγματα και μυστήρια, και ιεράς τελετάς, και ήθη και έθιμα και παραδόσεις αυτής χλευάζει ασεβώς, διακωμωδών, σκώπτων και κατειρωνευόμενος διά της συνεχούς παραβολής των ιερωτάτων προς τα βέβηλα, αλλά και τα χρηστά ήθη προσβάλλει, ποιούμενος περιγραφάς και διηγήσεις ασεμνοτάτας.

Όθεν η Σύνοδος, ει και έχει τελείαν πεποίθησιν, ότι οι ορθόδοξοι Έλληνες, εδραίοι επί την πέτραν της πίστεως ιστάμενοι, ουδόλως προούνται τας τοιαύτας κενοφωνίας, τας υπό των εχθρών αυτής προερχομένας, απρίξ κατέχοντες όσα παρά των μακαρίων αυτών πατέρων και προγόνων ως πολύτιμον κληρονομίαν παρέλαβον, όμως οφείλουσα αύτη κατά τα εμπιστευθέντα αυτή ιερά καθήκοντα να επαγρυπνή μεν εις την ακριβή τήρησιν των παρά της ορθοδόξου Ανατολικής Εκκλησίας πρεσβευομένων, ν' αποκρούη δε και αποδοκιμάζη παν πολέμιον και αντικείμενον αυτοίς, και προφυλάττη ούτω το χριστώνυμον πλήρωμα από πάσης οιασδήποτε θρησκευτικής παρεκτροπής, απεκήρυξε το περί ου ο λόγος μυθιστόρημα, και παρέδωκεν αυτό τω αναθέματι, ως αντιχριστιανικόν και κακόηθες, και κατήγγειλεν αυτό εις το Υπουργείον, όπως ενεργηθώσι κατ' αυτού και του συγγραφέως τα παρά τον νόμου οριζόμενα.

Επειδή δε τούτο εκκυκλοφόρησεν ήδη εν τη Πρωτεύουσαν του Βασιλείου και είναι ενδεχόμενον ν' απεστάλησαν αντίτυπα αυτού και εις τας επαρχίας, διά τούτο η Σύνοδος, μητρικώς κηδομένη της ψυχικής σωτηρίας πάντων των ευσεβών και ορθοδόξων χριστιανών, εντέλλεται υμίν εν Χριστώ τω Θεώ ημών, ίνα συμβουλευήσητε και νουθετήσητε εκκλησιαστικώς το εν τη υμετέρα παροικία λογικόν του Χριστού ποιόνιον, όπως ου μόνον απέχωσι της αναγνώσεώς του τοιούτον εις τε την ψυχήν και το σώμα επιβλαβούς βιβλίου, αλλά αποστρέφονται τούτο ως αποκύημα και μiasματικόν νόσημα, ου μην αλλά και

τω πυρί παραδίδωσιν, όπου αν αυτό ευρίσκωσιν, ίνα μη ποτέ αυτοί εις πειρασμόν εμπέσωσι και ένοχοι τον αιωνίου πυρός γένωνται.

Ούτω γινώσκετε και ούτω ποιήσετε, ίνα και η του Θεού χάρις και το άπειρον έλεος είη μετά πάντων ημών. Αμήν.

Θέλετε δε διατάξει την ανάγνωσιν της παρούσης και επ' εκκλησίας εις τας πρωτεύουσας των δήμων.

Εν Αθήναις, την 4 Απριλίου 1866.

*Ο Αθηνών Θεόφιλος, Πρόεδρος,
Ο Αργολίδος Γεράσιμος,
Ο Γόρτυνος και Μεγαλοπόλεως Φιλόθεος,
Ο Καρυστίας Μακάριος,
Ο Ναυπακτίας και Ευρυτανίας Άνθιμος.*

Ο Γραμματεύς Κύριλλος Χαιρωνίδης.

Στον αφορισμό του έργου ο συγγραφέας απάντησε αρχικά χιουμοριστικά («ο κύριος εισαγγελεύς ουδ' απάντησιν έδωκεν, και οι δικασταί απεκρίθησαν γελώντες ότι αφού το βιβλίον είναι αφορισμένον, δεν δύνανται να το αναγνώσουσιν δια να το δικάσωσιν...»), με τις υποτιθέμενες «Επιστολές ενός Αγρινιώτου» με την υπογραφή Διονύσιος Σουρλής (στην εφημερίδα Αυγή, Μάιος 1866) και έπειτα με σοβαρό -αλλά και πιο δηκτικό τόνο, με το «Ολίγαι λέξεις εις απάντησιν της αφοριστικής εγκυκλίου της Συνόδου».

Λήψη αρχείου (467 KB)

Πηγές

Κείμενο: el.wikipedia.org | tnxs.gr | «Σύντομα διηγήματα από την Σύρο» | «Άπαντα Ροΐδη», τόμος Α΄